

УДК 378:0036

Дмитро Кільдеров

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті завдяки теоретичному аналізу визначено основні компоненти та спроєктовано можливості застосування організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів технологій із застосуванням інтегративного підходу.

Модель розвитку організаційно-педагогічної діяльності майбутніх вчителів технологій, перш за все, ґрунтується на взаємодії студента та викладача, а в подальшому – вчителя і учня. Тому завданням організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх вчителів технологій є розвиток організаційної здатності студентів до пошуку, оцінки і вибору методів та форм організації навчального процесу.

Крім того, важливою умовою є навчально-виховне середовище для застосування організаційно-педагогічної моделі, яке повинне складатися з відповідного змісту навчально-виховного процесу, методів, форм та засобів навчання в процесі професійної підготовки на інтегративних засадах.

Ключові слова: *вчитель технологій, організаційно-педагогічна модель, інтеграція, мотивація.*

In the article, through the theoretical analysis there are defined the main components and the possibilities of using the organizational and pedagogical model for the preparation of future technology teachers using the integrative approach.

The model for the development of organizational and pedagogical activity for the preparation of future technology teachers, at first, is based on the interaction of the student and the teacher, and in the future - the teacher and student. Therefore, the task of the organizational and pedagogical model for the preparation of future technology teachers stays in development the students' organizational ability to search, evaluation and selection methods and forms of organization the learning process.

In addition, an important condition is the teaching and educational environment for the application of the organizational and pedagogical model, which should consist of the appropriate content of the educational process, methods, forms and means of training in the process of vocational training on integrative principles.

Key words: *technology teacher, organizational-pedagogical model, integration, motivation.*

Ефективному процесу розвитку організаційно-педагогічних здібностей у майбутніх вчителів технологій сприяє цілеспрямована і систематична взаємодія викладачів і студентів у процесі різноманітної діяльності в рамках освітнього процесу, основною метою якого виступає формування компетентностей на основі інтегрованих курсів.

Як показує практика, аналіз педагогічної літератури, увага до формування компетентностей у майбутніх учителів технологій на засадах інтеграції приділяється недостатньо.

Вивченням питання використання моделей у професійній підготовці на засадах інтегративного навчання займалися А. Ангем, Д. Астраханов А. Гуревич, Р. Купер та ін. Опираючись на їх праці, ми досліджуємо шляхи застосування організаційно-педагогічної моделі на засадах інтегративного навчання у професійній підготовці майбутніх учителів технологій.

В аналізованих наукових працях можна простежити зв'язок між створенням педагогічних умов для професійного формування майбутнього вчителя технологій на засадах інтегративного навчання та формування його професійної компетентності. У нашому дослідженні проведемо обґрунтування організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів технологій, враховуючи позиції інтегративного навчання в цьому процесі.

Мета (Purpose) статті – описати основні компоненти та можливості застосування організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів технологій на засадах інтегративного підходу.

Методи (Methods). Під час проектування організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів технологій у закладі вищої педагогічної освіти ми використовували різні теоретичні (аналіз, синтез) та емпіричні (анкетування, спостереження) методи дослідження. В залежності від отриманих результатів ми синтезували певні думки.

Результати (Results). Для успішного формування в майбутніх учителів технологій організаційних здібностей варто розробити спеціальну організаційно-педагогічну модель, яка б враховувала всі формуючі фактори та дозволила б ефективно використовувати підібрані методи, форми та засоби навчання в процесі підготовки майбутніх учителів технологій.

Модель розробляється завдяки наявності основних системоутворюючих компонентів, якими в даному випадку є:

- студент (сфера особистості та навчальної діяльності);
 - викладач (сфера особистості та педагогічної діяльності);
 - мета формування компетентностей;
 - зміст підготовки майбутніх учителів технологій, методи, форми та засоби навчання;
 - навчальна діяльність студента як рефлексія на формування компетентностей;
 - підсистема оцінювання та корекції отриманих результатів.
-

У вирішенні проблем дослідження та побудови організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів технологій на засадах інтеграції центральне місце займають студент як майбутній вчитель технологій, викладач закладу вищої освіти.

Таким чином, суб'єктами виступають викладачі і студенти, отже, необхідно визначитися з поняттям особистості в педагогічно-психологічних дослідженнях.

У дослідженнях педагогів, психологів, філософів особистість розглядається в декількох аспектах:

- предмет педагогічного дослідження;
- суб'єкт того чи іншого виду діяльності в процесі освіти;
- об'єкт різного роду педагогічних впливів;
- один з компонентів освітньої системи (навчання, виховання, управління, моніторинг тощо).

У дослідженні формування компетентностей майбутніх учителів технологій сфера особистості студента, як центрального компонента системи, потребує детального розгляду.

Для цього спочатку розглянемо кілька визначень, що розкривають поняття «особистість»:

Н. Г. Лебедева, О. Т. Джурелюк та Д. О. Самойленко описують у своїй праці поняття «особистість» так: «людина як суспільна істота, що сформувалася в певній системі суспільних відносин». Наголошуючи на наявності в індивіда стійкої системи соціально значущих якостей, сформованих в спільній діяльності і спілкуванні з іншими людьми [4, с. 98].

Аналізуючи роботу В. Лозниці, можна окреслити наступні пояснення до поняття «особистість»:

а) соціальна сторона, соціальна характеристика людини як феномена суспільного розвитку;

б) конкретна людина, представник певної соціальної спільності (нація, клас, колектив тощо), що займається певними видами діяльності, що усвідомлює своє ставлення до навколишнього середовища і має свої індивідуальні особливості [2, с. 121–122].

Особистість – це не тільки соціальний індивід, це і активний суб'єкт соціального розвитку, активний суб'єкт саморозвитку. Особистість – соціальна система, зміст нашого «Я», яке представляє субстанцію нашого «Я»; це сутність не тільки нашого тіла і його потреб, а й світ, що постійно розширюється в ході змін соціальних відносин. Особистість – система соціальної поведінки та діяльності, орієнтована на існуючий в даному суспільстві набір матеріальних і духовних цінностей [2, с. 124].

Аналіз визначень поняття «особистість», зроблених різними вченими, дає можливість їх розподілити на дві групи.

1. Особистість – сукупність суспільних взаємовідносин. У цьому випадку розвиток особистості відбувається у міру накопичення досвіду

участі та реалізації суспільних відносин.

2. Особистість – це людина, що володіє нормально сформованою психікою і наділена комплексом суспільно і особистісно значущих якостей (в дослідженні організаційно-педагогічних етичних), яка активно реалізовує систему суспільних ролей, тобто включена у систему соціальних відносин.

Проблема усвідомлення особистістю власного «Я» займає надзвичайно важливе місце в дослідженні розвитку організаційно-педагогічних вмінь та навичок у майбутніх вчителів технологій. Тому важливо розуміти мотиви діяльності, її ціннісні характеристики та рефлексивний аспект.

Якщо розглядати поняття «мотив» з психологічної точки зору, що дуже важливо за наших умов, то найбільш повним визначенням є таке:

- спонукання до діяльності, пов'язаної із задоволенням потреб: сукупність зовнішніх або внутрішніх умов, що викликають активність суб'єкта і визначають її спрямованість;
- спонукання і визначальний вибір спрямованості діяльності, предмет, заради якого вона здійснюється;
- усвідомлювана причина, що лежить в основі вибору дій [6].

Ціннісна сторона усвідомлення особистістю власного «Я» визначається такими поняттями, як цінність, ціннісна орієнтація і ціннісний підхід. У аксіології існує особливий підхід до визначення названих понять. Узагальнення різних формулювань дозволило в якості робочих взяти такі визначення цих понять:

- цінність – ставлення до навчання, виховання, розвитку та їх результатів з позиції добра і зла, справедливості і несправедливості, істинності і хибності, краси і неподобства, що сприяє задоволенню тих або інших потреб людини;
- ціннісна орієнтація – це здатність особистості вибрати в якості орієнтира у відповідний момент ту чи іншу цінність, тобто орієнтація в цінностях;
- ціннісний підхід – спосіб організації та здійснення навчання, виховання та розвитку, що дозволяє отримання та використання їх результатів з позицій тих чи інших цінностей [6].

Рефлексивний аспект усвідомлення особистістю власного «Я» в дослідженні розвитку організаційно-педагогічних вмінь в достатній мірі є узагальнюючим. Дійсно, ефективний розвиток організаційно-педагогічної моделі для підготовки майбутніх вчителів технологій неможливий без усвідомлення студентом мотивів і цінностей професійної діяльності. Рефлексія більшістю дослідників розуміється як усвідомлення людиною свого місця у світі, своєї ролі, свого «Я». При такому розумінні можна визнати, що мотиви і цінності належать людині, але вони обумовлені зовнішнім середовищем. Орієнтація на процес розвитку організаційно-педагогічних якостей (мотивація), цінність процесу розвитку організаційно-

педагогічних вмінь і навичок їх результату для особистості – все це якоюсь мірою проявляється в зовнішній стороні особистості.

Рефлексія не зводиться тільки до мотивів і цінностей. Це поняття набагато повніше і складніше. Рефлексія – «здатність індивіда усвідомити як його дії і вчинки сприймаються іншими людьми» [7]. Тобто це здатність людини оцінити себе з позицій іншого, зі сторони.

Виходячи з того, що навчання, виховання і розвиток, входять до складу освіти, є взаємопов'язаними із діяльністю учасників освітнього процесу, то в основі розробки організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів технологій, як компонент більш низького порядку по відношенню до освітньої системи, має лежати усвідомлення свого «Я» особами, які беруть участь у цій взаємодії: викладачами та студентами – майбутніми вчителями технологій.

У зв'язку з цим педагогічна рефлексія може бути виражена наступними діями, що враховуються при розробці організаційно-педагогічної моделі:

1. Формулювання і усвідомлення цілей, які переслідує побудова організаційно-педагогічної моделі.
2. Формування мотивів на розвиток організаційно-педагогічних здібностей та компетентностей і їх задоволення.
3. Встановлення і усвідомлення вихідного рівня (стану) сформованості компетентностей особистості кожного, хто навчається.
4. Розробка і реалізація програми дій, що передбачає основні перехідні компоненти організаційно-педагогічної моделі.
5. Отримання і осмислення за певними параметрами інформації про стан процесу підготовки майбутніх учителів технологій на основі інтеграції за організаційно-педагогічною моделлю.
6. Переробка інформації, отриманої каналами зворотного зв'язку, самооцінка, вироблення і внесення в організаційно-педагогічну модель коригувальних взаємодій.

До зовнішньої сторони відносяться, в першу чергу, дії, операції, засоби діяльності.

До внутрішньої можемо віднести потреби, цілі, мотиви, ціннісні орієнтації та інші якості особистості. Питання полягає у виділенні того компонента внутрішньої сторони в процесі підготовки майбутніх учителів технологій із застосуванням організаційно-педагогічної моделі, який і завдяки якому є можливість визначити його як системоутворюючий для досліджуваного виду педагогічної моделі – організаційно-педагогічної моделі для підготовки майбутніх вчителів технологій на засадах інтеграції.

Мета – це ідеал планованого результату. Можна описувати процес професійного становлення майбутніх учителів технологій як результат формування їх компетентностей.

Розроблена модель чітко орієнтована на конкретну мету – розвиток

організаційно-педагогічних здібностей у майбутніх учителів технологій під час професійної підготовки у закладах вищої освіти.

Визначення мети, побудова системи цілей в цілому залежить від соціально-економічної та освітньої ситуації. Кожна нова ситуація розвитку суспільства та освіти обумовлює необхідність постановки нової мети і нового її вирішення.

Завдання організаційно-педагогічної моделі у підготовці майбутніх учителів технологій закладів вищої педагогічної освіти полягає в:

– розвитку організаційної здатності студентів до пошуку, оцінки і вибору методів і форм організації освітнього процесу з дотриманням цінностей, що закладають ціннісний ряд вибраної професії, що направляють (пошук, оцінка, вибір) проектування ними бажаних за критерієм цінності взаємовідносин в системі «викладач-студент», «викладач-викладач», «викладач-адміністрація»;

– розвиток здатності студентів до організаційно-педагогічної рефлексії, що пронизує пошук, оцінку, вибір і проекцію ситуацій вибору методів і форм організації педагогічних умов, що підтверджують професійний контекст педагогічної діяльності.

Підсистема педагогічної діяльності спрямована на усвідомлення студентом – майбутнім учителем технологій під час підготовки у закладах вищої освіти – сутності організаційно-педагогічної моделі, здійснює змістовне наповнення, напрями, обсяги, інтенсивність професійної діяльності студента, діагностує та оцінює результати застосування організаційно-педагогічної моделі підготовки на засадах інтеграції та адекватності використання форм, методів та засобів.

Так, як формування компетентностей здійснюється постійно впродовж всієї діяльності майбутнього вчителя, то все різноманіття наявних в студентів мотивів, цінностей, установок за допомогою педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників має підпорядковуватися досягненню особистої мети студента – майбутнього вчителя технологій – постійному розвитку організаційно-педагогічних здібностей.

Ця особиста мета цілком може виступати (і виступає) в якості мотиву, цінності або установки. Самовизначення особистості та самоорганізація майбутніх вчителів – це одне із завдань в їх професійній підготовці. У ході навчання і виховання у майбутніх учителів технологій має бути розвинута система навичок, цінностей і моделей поведінки, діяльності, спільною основою яких є інтегрована єдність загальнолюдських цінностей та організаційно-педагогічних.

Навчально-виховне середовище для застосування організаційно-педагогічної моделі включає: зміст освітнього процесу, методи, форми та засоби навчання в процесі професійної підготовки на інтегративних засадах.

Змістовий компонент організаційно-педагогічної моделі передбачає

інтеграцію дисциплін професійно-практичного блоку та впровадження в структуру інших навчальних дисциплін змістових модулів із: професійно-педагогічним контекстом, специфіки взаємодії, організаційного вибору, педагогічної рефлексії з метою розвитку організаційно-педагогічних здібностей у майбутніх учителів технологій під час навчання у закладах вищої освіти.

Основними методами освітнього процесу на засадах інтеграції в організаційно-педагогічній моделі у майбутніх учителів технологій є: словесні, практичні і наочні. Розрізняють такі словесні методи навчання: пояснення, інформаційне повідомлення, розповідь, бесіда, дискусія, робота студентів з навчальною літературою, лекційний метод тощо.

Найчастіше до практичної групи методів відносять вправи, лабораторний та виробничо-практичний метод, практичний показ тощо. Вправа – це свідоме багаторазове виконання подібних дій з метою оволодіння ними чи їх удосконалення. При цьому студенти тренуються у застосуванні знань на практиці, виробляють певні вміння та навички, розвивають творчі здібності, хист [3, с. 130].

Але у навчанні технологій значну роль відіграють методи наочності, до яких відносять: ілюстрування (*illustratio* – зображення, наочне пояснення), демонстрування (*demonstratio* – показ), самостійне спостереження, досліди. Як зазначає П. Лузан та А. Каленський, за останні десять років до основних методів приєднався відеометод, який «...ґрунтується переважно на наочному сприйманні інформації» та передбачає «...різний ступінь самостійності і пізнавальної активності учнів» [3, с. 141].

Для ефективного формування компетентностей майбутніх учителів технологій під час підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах дуже важливо не тільки застосовувати найбільш оптимальні способи навчальної роботи, а й враховувати тривалість безперервного викладу матеріалу студентам, їх індивідуальні властивості, кількісний склад тощо. Ні принципи, ні методи та прийоми навчання не можуть забезпечити умови для продуктивного оволодіння навчальним матеріалом, якщо процесу навчання не надати відповідних організаційних форм [8, с. 5].

Форми організації навчання характеризують зовнішній аспект процесу оволодіння знаннями: кількість студентів, місце і тривалість навчання, особливості спілкування викладача і студента. Таким чином, форма навчання відображає зовнішні, організаційні особливості педагогічного процесу.

У закладах вищої педагогічної освіти з успіхом використовують різноманітні форми організації навчання – індивідуальні, групові, масові, аудиторні і позааудиторні. Щодо конкретних форм організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, то найбільш поширеними є лекція, семінарське заняття, лабораторне заняття, практичне заняття, навчальна ділова гра, самостійна робота, предметний гурток, конкурс, олімпіада, екскурсія тощо [3, с. 207].

Під засобами навчання слід розуміти найрізноманітніші матеріали і знаряддя освітнього процесу, завдяки використанню яких в процесі інтеграції навчальних дисциплін більш успішно і за раціонально скорочений термін досягаються поставлені цілі навчання. Головне дидактичне призначення засобів – прискорити процес засвоєння навчального матеріалу, тобто зробити навчальний процес більш ефективним. Під засобом навчання можна також розуміти матеріальний або ідеальний об'єкт, що використовується учителем та учнями для засвоєння знань.

Засоби навчання прийнято поділяти на матеріальні і ідеальні. До матеріальних засобів відносять підручники, навчальні посібники, книги-першоджерела, дидактичні матеріали, тестовий матеріал, засоби наочності, моделі, технічні засоби навчання, лабораторне обладнання.

Важливим компонентом організаційно-педагогічної моделі у майбутніх учителів технологій під час професійної підготовки у закладах вищої педагогічної освіти є організаційний. Оскільки розвиток організаційно-педагогічної моделі організовується як системний, діяльнісний, особистісно орієнтований, безперервний процес, організаційний компонент, що розкриває логіку розвитку організаційно-педагогічної моделі через послідовні етапи, які відображають мотиваційну, особистісно орієнтуючу, організуючу і контролюючу функції даного процесу.

Виділені взаємопов'язані етапи застосування організаційно-педагогічної моделі:

- підготовчий (збирання інформації про рівень сформованості компетентностей у майбутніх учителів технологій для їх діагностики, постановка мети та завдань дослідження, розробка організаційно-педагогічної моделі, теоретичне обґрунтування та визначення компонентів організаційно-педагогічної моделі, критеріїв та рівнів їх розвитку);

- теоретико-практичний (опанування організаційно-педагогічною моделлю підготовки майбутніх фахівців, розвиток мотивації до професійної діяльності, вироблення у майбутніх учителів технологій чіткого уявлення про організаційно-педагогічну модель, розвиток умінь та навичок професійної діяльності в процесі педагогічної взаємодії, створення ситуацій організаційного вибору під час навчання та під час проходження наскрізної практики);

- результативно-корекційний (діагностика результатів застосування організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх учителів технологій на засадах інтеграції, внесення необхідних коректив у навчально-виховний процес та на забезпечення самостійного поповнення потрібних знань та умінь, самовдосконалення та розвиток здібностей – формування компетентностей відповідно до реальних умов професійної діяльності).

Модель є динамічною, відкритою структурою, діагностування та корекція результатів в ній здійснюється розробленою підсистемою оцінювання та корекція отриманих результатів, яка спрямована на

дослідження рівня ефективності формування компетентностей майбутніх учителів технологій та проведення спеціальних коригуючих впливів.

Аналізуючи основні якості, якими має оволодіти майбутній учитель технологій в процесі професійної підготовки, нам вдалось визначити важливість певних педагогічних умов для підвищення готовності до професійної діяльності.

Отже, ми виявили певну можливість застосування спеціально розробленої організаційно-педагогічної моделі підготовки майбутніх фахівців у педагогічному навчальному закладі. Описана модель має високе значення у процесі фахової підготовки.

Перспектива подальших наукових досліджень полягає в експериментальній перевірці розробленої моделі в процесі професійної підготовки майбутніх учителів технологій в умовах інтегративного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айстраханов Д. Моделювання професійної компетентності випускників професійно-технічних навчальних закладів / Айстраханов Д. // Науково-методичне забезпечення професійної освіти і навчання : матеріали Звітної науково-практичної конференції (м. Київ, 28 березня 2013 р.). – Т. 2 / Інститут професійно-технічної освіти НАПН України / за заг. ред. В. О. Радкевич, Г. В. Єльнікової. К. : ІПТО НАПН України, 2013. – 138 с.
2. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення : навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни / Лозниця В. С. – К. : ЕксОб, 2001. – 304 с.
3. Лузан П. Г. Методи і форми організації навчання фахівців аграрної галузі : навчальний посібник / Лузан П. Г., Каленський А. А. – К. : Логос, 2014. – 280 с.
4. Основи психології і педагогіки : консп. лекц. / Н. Г. Лебедева, О. Т. Джурелюк, Д. О. Самойленко. – Алчевськ : ДонДТУ, 2009. – 174 с.
5. Педагогіка / под общ. ред. проф. А. П. Кондратюка. – К. : Вища школа, 1982. – 381 с.
6. Ручка А. Ціннісна зміна як провідна тема сучасного соціологічного аналізу [Електронний ресурс] / Ручка А. – Режим доступу : http://ijimv.knukim.edu.ua/zbirnyk/1_2/25-ruchka.pdf. (15.05.2018).
7. Koper R., Schoonenboom J., Manderveld J., Kluijfhout E., Arjona M., Griffiths D., Angehrn A. & Rosmalen P. (2008) D2.2 Updated use case models and underlying vision documents and pedagogical model definition. TENCompetence. – URL : <http://hdl.handle.net/1820/1152> (15.05.2018).
8. Пригодій М. А. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів технологій до профільного навчання учнів загальноосвітніх навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 / М. А. Пригодій. – К., 2012. – 40 с.